

MUALLÂ b. MANSÛR

BİBLİYOGRAFYA :

Muallâ b. Mansûr, *Nevâdiru Mu'allâ b. Mansûr*, İÜ Ktp., AY, nr. A-4352, tür.yer.; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 341; Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 474; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 395; İcî, *es-Şikât*, s. 435; Osman b. Saïd ed-Dârimî, *et-Târîh* (nşr. Ahmed M. Nûr Seyf), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Me'mûn li't-tûrâs), s. 218; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ'* (nşr. Zekeriyâ Umeyrât - Ahmed Şemseddin), Beyrut 1420/1999, s. 376; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 334; İbn Adî, *el-Kâmil*, VI, 2372; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 257; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 188-190; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ'*, s. 137; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVIII, 291-297; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, II, 384, 620; III, 124, 492-493, 518, 605; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 402; Mahmûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü a'lâmi'l-ahyâr min fukahâ'i mezhebi'n-Nu'mâni'l-muhtâr*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 630, vr. 98*; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1980; Sezgin, *GAS*, I, 434; Eyyüp Saïd Kaya, *Mezheblerin Teşekkülünden Sonra Fikhi İstidlâl* (doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 140.



EYYÜP SAİD KAYA

MUALLÂ MEZARLIĞI

(bk. CENNETÜ'L-MUALLÂ).

MUALLAK

(المعلق)

Senedinin müellif tarafından kısmından bir veya daha çok râvisi zikredilmeyen hadis anlamında terim.

Sözlükte "askıda bırakılmış" mânasına gelen **muallak** kelimesi, terim olarak hadisin senedinin baş tarafından (müellifin bulunduğu kısımdan) bir veya arka arkaya birkaç râvisinin yahut bütün râvilerinin zikredilmediği, "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم" diye doğrudan Hz. Peygamber'e veya bir sahâbi yahut bir tâbiyye isnat edilen hadis demektir. Hadisi bu şekilde rivayet etmeye ta'lik adı verilir. Bir yazıda ayrı yazılması gereken harflerin birbirine karıştırılmasına, dişli harflerin dişlerinin belirtilmemiş olmasına da muallak denilmiştir. Hadis ilminde bu terimi ilk olarak Dârekutnî'nin kullandığı bildirilmektedir. Bu tür hadislerden sadece kesinlik belirten cezm sığasıyla "söyledi, rivayet etti, yaptı" gibi mâlûm fiillerle rivayet edilenlere muallak denileceğini söyleyenler varsa da özellikle sonraki dönemlerde "söylendi, rivayet edildi, rivayet edilir" gibi meçhul fiillerle (temrîz sığasıyla) nakledilenlere de bu ismin verildiği görülmektedir. Böyle bir rivayetin senedinde müellifin yalnız hocasını zikretmemesi halinde onu neden zikretmediği açıkça bilinmelidir. Aksi takdirde bu rivayet müdellelele karışır.

Muallak hadis senedinde kopukluk bulunduğuna için zayıf sayılırsa da onu eserine alan âlimin metoduna bakarak hüküm vermenin daha uygun olacağı söylenmiş, sahih hadisleri toplamak maksadıyla yazılan eserlerdeki muallak hadislerin kitabın müellifine göre sahih kabul edilebileceği ileri sürülmüştür. Ancak bu konu tartışmalıdır. Bu tür rivayetlerin aynı kitap içindeki müsned hadisler ayarında olmadığı ise kesindir. Öte yandan zayıf hadislerin cezm sığalarıyla muallak olarak rivayet edilmesi uygun görülmemiş, bu hadislerin muallak olarak rivayet edileceği zaman temrîz sığasıyla nakledilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu tür rivayetler, bilhassa Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'inde bir sayıma göre 1341 adet olup bunların büyük bir kısmı *Şâhih*'in diğer yerlerinde senedleriyle birlikte verilmiş, sadece 160'ının muttasıl rivayetine eserin hiçbir bölümünde rastlanmamıştır. İbn Hacer el-Askalânî, Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'indeki muallak hadislerin muttasıl rivayetlerini tespit etmiş, bunları *Fethu'l-bârî*'nin ilgili yerlerinde ve bu şerhin *Hedyü's-sârî* adlı mukaddimesinde zikretmiş, ayrıca *Tag'liku't-ta'lik*'te bir araya getirmiştir. Buhârî bu tür hadisleri ya cezm veya temrîz sığasıyla nakletmiştir. Cezm sığasıyla olanlar eğer bir sahâbiden gelmişse Buhârî'ye göre sahihtir. Sahâbiden sonraki bir râviden nakledilmişse râviye nisbet edilmesi sahih demektir. Bu durumda râvi ile ondan önceki râviler incelenip ona göre hüküm verilmelidir. Temrîz sığasıyla nakledilenlerin sahih olsalar bile musannifin öngördüğü ölçülere uymadığı veya mâna ile rivayet edildiği ya da zayıf olduğu anlaşılır.

Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhih*'inde çok az muallak hadis vardır. Eserin mukaddime kısmından sonra başka bir bölümde muttasıl rivayeti verilmemiş sadece bir muallak hadis vardır. Bunun dışında İbn Hacer'in tesbitine göre muttasıl bir hadisin farklı senedine (mütâbaat) işaret etmek maksadıyla altı muallak, altı da mübhem hadis zikredilmiştir.

Hadisi muallak olarak rivayet etmenin bazı sebepleri vardır. Bir eserdeki muallak hadis o kitabın başka bir yerinde muttasıl olarak verilmişse, kitabın hacmini büyütmemek için ta'lik yolu seçilmiştir. Bunun yanında nakledilen hadisin kitap yazılırken benimsenen ölçülere uymaması, doğrudan bir kitaptan alınmış olması, sadece senedin bir yerindeki bir meseleye açıklık getirmek için hadisin yalnız o

kısımının verilmesi zarureti ya da hadisin başka âlimlere göre sahih olsa da müellife göre zayıf olması gibi sebepler söz konusudur. Bilhassa temrîz sığasıyla nakledilen bazı muallak hadislerin ya kısaltıldığı veya mânen rivayet edildiği yahut hafif bir illeti bulunduğu için bu şekilde nakledildiği söylenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü's-Salâh, *Ulümü'l-hadis*, s. 20-21, 61-64, 164; Nevevî, *Şerhu Müslim*, I, 16 vd.; İbn Hacer, *Hedyü's-sârî* (Sa'd), I, 15-18; II, 223; a.m.f., *en-Nüket 'alâ Kitâbi İbni's-Şalâh* (nşr. Rebî b. Hâdî Umeyr), Medine 1404/1984, I, 323-354; II, 599-603; a.m.f., *Tag'liku't-Ta'lik* (nşr. Saïd Abdurrahman Mûsâ el-Kazekî), Beyrut-Dimaşk-Amman 1405/1985, I, 283-309; II, 7-13; Zeynüddin el-İrâkî, *et-Takyîd ve'l-izâh*, Beyrut 1991, s. 36-40, 89-93; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muğîş* (nşr. Ali Hüseyin Ali), Beyrut 1412/1992, I, 61 vd.; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehâb Abdüllatif), Kahire 1385/1966, I, 117-121, 219-221; II, 70; Ali el-Kârî, *Şerhu Nuhbeti'l-fiker*, İstanbul 1327, s. 106-108, 191; Emir es-San'ânî, *Tauzihu'l-efkâr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Medine, ts. (el-Mektebetü's-selefiyye), I, 134-150; Leknevî, *Zaferü'l-emânî* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1416, s. 133 vd., 224 vd.; *Tecrid Tercemesi*, Mukaddime, I, 157-162; Haldûn el-Ahdeb, *Esbâbü ihtilâfi'l-muhaddişin*, Cidde 1405/1985, I, 326-342.



ABDULLAH AYDINLI

MUALLAKÂT

(المعلقات)

Câhiliye döneminde yedi (veya on) şaire ait seçkin kaside koleksiyonuna verilen ad.

Sözlükte "bir şeyi diğeriyle irtibatlandırmak, bir şeyle ilgilenip onu beğenmek ve sevmek" anlamındaki **alak** (alâka) kökünden türeyen **muallakât** kelimesinin çoğulu olan **muallakât** "beğenildiği için herkesin görebileceği bir yere asılan, sergilenen şiirler" demektir (*Lisânü'l-Arab*, "alâk" md.). Kelime ilk defa muhtemelen, IV. (X.) yüzyılın ilk yarısında telif edilen Ebû Zeyd el-Kureşî'nin *Cemheretü eş-âri'l-Arab*'ında görülür. Yedi bölümden oluşan antolojide birinci bölümü "Muallakât" başlığı altında sekiz muallaka şairinin kasideleri oluşturmaktadır. Bu şiirler için "es-seb'u't-tivâl" (yedi uzun kaside), "sümût" (dizili inciler), "müzehhebât" (yalız şiirler), "seb'ıyyât" (yedi kaside) ve daha yeni eserlerde "mukalledât" (asırlardan devredilen eski şiirler), "müsemmetât" (inci dizileri) isimleri de kullanılmaktadır.

Rivayete göre muallakât, Câhiliye devri Arap yarımadasının çeşitli yörelerinde kurulan Ukâz vb. panayırlarda düzenle-

nen şiir yarışmalarında eleştiri süzgecin-den geçerek seçilmiş (Nicholson, s. 109), keten bezinden yapılmış tomarlara altın suyu ile yazılıp Kâbe'nin duvarına asılmıştır. Edebiyat tenkitçisi Ebû Ca'fer en-Nehhâs, II. (VIII.) yüzyılda eski Arap şiiri derleyicisi Hammâd er-Râviye'nin ilk defa yedi muallaka kasidesi derlediğini, ancak şiirlerin Kâbe duvarına asıldığı yolundaki rivayetin kesin olmadığını belirtmektedir (Ebû Bekir İbnü'l-Enbârî, s. 35; Nâsırüddin el-Esed, s. 169 vd.).

Muallakâtın adlandırılması ve Kâbe duvarına asılması hususunda olduğu gibi hangi şairlerin şiirlerinin bu derlemeye dahil edildiği konusunda da farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İbn Abdürabbih muallakât şairleri olarak şu isimleri zikreder: İmruülkays b. Hucr, Tarafe b. Abd, Hâris b. Hillize, Amr b. Külsüm, Zühayr b. Ebû Sülmâ, Antere ve Lebîd b. Rebîa (*el-İk-dû'l-ferîd*, V, 269-270). Ma'mer b. Müsen-nâ, Antere ve Hâris'in yerine Nâbiga ez-Zübeynî ile Meymûn b. Kays el-A'sâ'yı koyar (İbn Reşîk el-Kayrevânî, I, 96). Ebû Zeyd el-Kureşî, İbn Abdürabbih'in listesinde Hâris b. Hillize'yi çıkarıp Nâbiga ve A'sâ'yı ilâve etmek suretiyle şairlerin sayısını sekize yükseltir (*Cemhere*, s. 123 vd.). İbn Kuteybe bu şairlere Abîd b. Ebras'ı da ekler (*eş-Şi'r ve ş-Şu'arâ*, I, 268). Muallaka şairlerinin sayısını Nehhâs do-kuza, Hatîb et-Tebrîzî ve Ahmed Emîn eş-Şinkîti ona çıkarır. İbn Haldûn bu şairlere Alkame b. Abede'yi ekler (*Mukaddime*, III, 253). Ebû Bekir İbnü'l-Enbârî ile Hüseyin b. Ahmed ez-Zevzenî, şerhlerinde İbn Abdürabbih'in verdiği listeye bağlı kalmışlardır. Muallakât şairlerinin en eskisi, milâdî VI. yüzyılın ilk yarısında yaşa-dığı kabul edilen İmruülkays b. Hucr'dur. Diğerleri bu asrın ikinci yarısında hayat sürmüştür. Bunlardan sadece Lebîd b. Rebîa müslüman olmuş ve İslâm devrinde de uzun müddet yaşamıştır.

Muallakât tamamıyla klasik kaside tarzında nazmedilmiştir. Altmış ile yüz beyit arasında değişen kasidelerin özelliği bütün beyitlerinde aynı kafiyenin tekrar edilmesidir. Genellikle ilk beytin her iki mısraı "musarra" adı verilen aynı kafiye düzenine sahip olur. Kaside, şairin eski sevgilisinin hâtrasını anmaya çağırıldığı romantik bir girişle (nesîb, teşbîb) başlar. Bu tür giriş ilk defa kullanan şairin İmruülkays olduğu söylenir. Ardından gelen şairlerin hemen hepsi kaside yazma hususunda onu taklit etmiştir. Sadece Amr b. Külsüm'un muallakasının ilk sekiz beyti iştret eğlencesiyle ilgilidir. Başlangıçtan

sonra muallakaların en uzun bölümü tasvir kısmıdır. Burada şairin atı veya deve-si, çöl hayvanları, çöldeki olaylar ve bedevî hayatından sahneler anlatılır. Ardından kasideler methiye ve fahiye kısımlarıyla sona erer. Muallakât metninin bazı kısımlarından tarihî mâlûmat elde etmek mümkündür. Bu konuda en güvenilir bilgiler daha çok Zühayr'ın muallakasında bulunmaktadır. Kabile kavgasında barışı sağlamak için büyük gayret sarfeden Mürre kabilesinin reisi hakkında yazılan bu methiye, olayın bütün ayrıntılarını ortaya koyan bir kaynak durumundadır (Beeston, III [1979], s. 419-427).

Arap yarımadasının neresinde yazılmış olursa olsun zamanımıza ulaşan mualla-kaların hepsi ortak şiir diliyle (fasîh dil) kaleme alınmış olup çeşitli lehçelere ait kelimeler ve ifade özellikleri yoktur. Me-selâ İmruülkays'ın veya Tarafe'nin mualla-kalarının kendi yörelerine ve kabileleri-ne ait lafızları içerdiğini söylemek müm-kün değildir. Theodor Nöldeke, Wilhelm Ahlwardt, William Muir, René Basset, Charles James Lyall, David Samuel Margoliouth gibi şarkiyatçıların ve Tâhâ Hüseyin gibi (*Fî'l-Edebi'l-Câhili*, s. 65, 93-94) Doğulu bazı şiir eleştirmenlerinin eski Arap şiirinin, dolayısıyla muallakaların uy-durma olduğu yolundaki görüşlerini ihtiyatla karşılamak gerekir (geniş bilgi için bk. Nâsırüddin el-Esed, s. 352-428; Çetin,

s. 48 vd.). Son incelemeler, Câhiliye devrinde yazı kullanma geleneğinin varlığını ispat ettiği gibi o dönemde yaygın olan sözlü rivayetlere de inanılabileceğini kanıtlamıştır. Bu rivayetler şairle birlikte gezen ve görevi onun şiirlerini ezberleyip aktarmak ve yaymak olan râvilerden gelmiştir. Sözlü rivayetler daha sonra yazı-ya geçirilerek zamanımıza ulaşmıştır.

Genellikle Câhiliye şiirinden ve bilhas-sa muallakalardan Arap nahiv ve lûgatı ile Kur'an'ın tefsiri ve garîb kelimelerinin açıklanmasında şevâhid olarak birinci de-recede istifade edilir. Sîbevehyî'nin *el-Kitâb*'ında 1050 şahîd beyit arasında sade-ce yirmi dördünün muallaka şiirlerin-den olmasına karşılık (Abdülâl Sâlim Mekrem, s. 70-71) daha sonra gelen gramer âlimleri, muallaka şairlerinin hem bu kasidelerinden hem diğer şiirlerinden bir-çok şevâhide yer vermiştir. Abdülkâdir el-Bağdâdî'nin, İbnü'l-Hâcib'in *el-Kâfiye fi'n-nahv* adlı eserine Radî el-Esterâbâdî tarafından yazılmış şerhin şevâhid izahına dair kaleme aldığı *Hizânetü'l-edeb*'inde muallaka şairleri şevâhid yo-ğunluğu bakımından birinci dereceyi iş-gal etmektedir (XIII, İndeks, s. 162-163, 186, 224, 225-226, 250, 294-295, 316-317, 355). Hâricî reisi Nâfi' b. Ezrak'ın, Kur'an'da geçen 200 kadar garîb kelimenin an-lamına dair Abdullah b. Abbas'a sorduğu sorular üzerine onun eski Arap şiirinden

Hüseyin b. Ahmed ez-Zevzenî'ye ait *Şerhu'l-Mu'allakâti's-seb'in* ilk iki sayfası (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1661)



MUALLAKÂT

getirdiği şevâhidle yaptığı açıklamaları ihtiva eden *Mesâ'ilü Nâîi' b. el-Ezrak'*-ta (*DİA*, I, 79) yer alan şevâhidin çoğunu muallaka şairlerinin sözü edilen kasideleriyle diğer şiiirlerinden alınmış beyitlerin oluşturduğu görülmektedir (Süyütfî, *el-İtkân*, II, 55-88).

Muallakâtın Şerh ve Tercümeleri. Muallakât üzerine bilhassa III. (IX.) yüzyıldan itibaren birçok şerh kaleme alınmıştır. Bazıları bu kasidelerin çoğunu veya tamamını, bir kısmı da birini veya birkaçını şerhetmiştir. Zamanımıza ulaşan tam muallakât şerhleri arasında Ebû Bekir İbnü'l-Enbârî, Ebû Ca'fer en-Nehhâs, Hüseyin b. Ahmed ez-Zevzenî, Hatîb et-Tebrîzî, Ali b. Ali es-Safîpürî, Reşîdünnebî b. Habîbünnabî, Feyz el-Kureşî, Ahmed Emîn eş-Şinkitî, Ebû Firâs en-Na'sânî, Ahmed Tercânîzâde, Mevlânâ Muhammed İsmâil es-Selefî ve Fevzî Atavî tarafından yazılanlar neşredilmiştir. Ebû Saîd Ahmed b. Hâlid el-Cürçânî, İbn Keysân, Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlîkî, Kemâled-din el-Enbârî, Ahmed b. Fakîh, Muhammed b. İbrâhîm el-Hadramî, Muhammed b. Bedreddin el-Avfî, Abdülkâdir b. Ahmed el-Fakîhî, Osman b. Abdurrahman et-Tenûhî, Muhammed b. Ali et-Taberî, Ahmed b. Muhammed el-Müsevî, Ahmed b. Muhammed el-Muâfâ en-Nahvî ve Abdurrahman b. Abdülkerîm'in kaleme aldığı tam muallakât şerhleri ise yazma halindedir (Tülücü, VI [1986], s. 253-266).

Muallakâtın Farsça'ya yapılan tercümelelerinden biri Millet Kütüphanesi'nde Zevzenî'nin şerhinin de bulunduğu bir mecmuada kayıtlıdır (Feyzullah Efendi, nr. 1661). Mütercimi belli olmayan eserin 723 (1323) yılından önce yazıldığı sanılmaktadır. Ayrıca İmruülkays ve Züheyr'in muallakaları Abdülevvel Cavnpürî tarafından *Seb'a-i Mu'allağa* adıyla Arapça metin, önsöz ve notlarla birlikte Farsça'ya ve Hintçe'ye çevrilmiştir (Cavnpür 1900). Son zamanlarda muallakâtın tamamını Arapça metinle beraber Abdülmuhammed Âyetî Farsça'ya tercüme etmiştir (*Mu'allağât-i Seb'*, Tahran 1345 hş.). Mevlânâ Muhammed İsmâil es-Selefî'nin *Şerhu'l-Mu'allağâtî's-seb'* adıyla Arapça kaleme aldığı şerh de Urduca çevirisiyle birlikte yayımlanmıştır (Lahor 1399/1979). Muallakâtın tam olarak Türkçe'ye tercümesi ilk defa M. Şerefettin Yalıtka tarafından gerçekleştirilmiştir (*Yedi Askı*, İstanbul 1943, 1985, 1989). İsmet Zeki Eyüboğlu (*Yedi Askı*, Arap Şiirinin İlk Parlak Dönemi, İstanbul 1985) ve Sadık Yalsızuçanlar da (*Muallakât-ı*

Seb'a-Yedi Askı, İstanbul 1998) muallakâtı tam olarak nazmen Türkçe'ye çevirmişlerdir. Şemseddin Sâmî'nin *el-Muallakâtü's-seb'* adlı çevirisi henüz basılmamıştır. Muallakâtın Türkçe'ye yapılmış kısmî tercümeleri de bulunmaktadır (a.g.e., a.y.).

Muallakâtın Latince (F. A. Arnold, Leipzig 1850), **İngilizce** (Sir William Jones, London 1783; F. E. Johnson, Bombay 1893, London 1894; Lady Anne Blunt – Scawen Blunt, London 1903; A. J. Arberry, London-New York 1957), **Almanca** (A. T. Hartmann, Münster 1801; P. Wolff, Rotweil 1857; L. Abel, Berlin 1891), **İspanyolca** (Federico Corriente, Madrid 1974) ve **Lehçe'ye** (J. Danecki, Warsaw 1981) tam veya kısmî çevirileri yapılmıştır (diğerleri için bk. Sezgin, *GAS* [Ar.], II/1, s. 74 vd.).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "alk" md.; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve ş-u'arâ*, I, 268; İbn Abdürabbih, *el-İtkânü'l-ferîd*, V, 269-270; Ebû Bekir İbnü'l-Enbârî, *Şerhu'l-kaşâ'idî's-seb'i't-tvâli'l-Câhiliyyât* (nşr Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1963, s. 35; Ebû Ca'fer en-Nehhâs, *Şerhu'l-kaşâ'idî't-tis'i'l-meşhûrât* (nşr. Ahmed el-Hattâb), Bağdad 1393/1973, I-II; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 51-55; Ebû Zeyd el-Kureşî, *Cemhere* (Fâûr), s. 123 vd.; İbn Reşîk el-Kayrevânî, *el-Ümde* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1383/1963, I, 96; Hüseyin b. Ahmed ez-Zevzenî, *Şerhu'l-Mu'allağâtî's-seb'a*, Beyrut 1382/1963; Hatîb et-Tebrîzî, *Şerhu'l-kaşâ'idî'l-aşr* (nşr. Abdüsselâm el-Havfî), Beyrut 1405/1985; İbn Haldûn, *Mukaddime* (trc. Zakir Kadiri Ugan), İstanbul 1970, III, 253; Süyütfî, *el-İtkân* (Ebû'l-Fazl), II, 55-88; a.mlf., *el-Müzhir fi 'ulûmi'l-luğa ve envâ'ihâ* (nşr. M. Ahmed Câdelmevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dâru İhyâi'l-kütübî'l-Arabîyye), II, 480; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1740-1741; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edebe*, Muallaka şairlerinin geçtiği yerler için bk. İndeks, XIII, 162-163, 186, 224, 225-226, 250, 294-295, 316-317, 355; Ahmed Emîn eş-Şinkitî, *Şerhu'l-Mu'allağâtî'l-aşr ve aḥbârü ş-u'arâ'ihâ*, Beyrut, ts. (Dâru'l-Endelûs); Brockelmann, *GAL*, I, 18-20; *Suppl.*, I, 34-36; *İzâhu'l-meknûn*, II, 3, 229, 513 vd.; Nâsirüddin el-Esed, *Meşâdirü's-ş-i'rî'l-Câhilî*, Kahire 1962, s. 169 vd., 352-428; Tâhâ Hüseyin, *Fî'l-Edebi'l-Câhilî*, Kahire 1968, tür.yer.; R. A. Nicholson, *A Literary History of the Arabs*, Cambridge 1969, s. 101 vd., 109; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 31, 32, 48 vd.; Mustafa Sâdik er-Râfî, *Târîhu âdâbi'l-Arab*, Beyrut 1394/1974, III, 183-189; M. İsmâil es-Selefî, *Şerhu'l-Mu'allağâtî's-seb'a*, Lahor 1399/1979; Sezgin, *GAS* (Ar.), II/1, s. 70-85; Sa'd İsmâil Şelebî, *el-Uşûlü'l-fenniyye li's-ş-i'rî'l-Câhilî*, Kahire 1982, s. 132-150; Abdülâl Sâlim Mekrem, *Şevâhidü Si-beveyhi mine'l-mu'allağât fi mizânî'n-naqd*, Beyrut 1407/1987, s. 28-30, 69-101; D. S. Margoliouth, "The Origins of Arabic Poetry", *JRAS* (1925), s. 417-449; J. Robson, "The Meaning of the Title al-Mu'allağât", a.e. (1936), s. 83-86; Abdülmüteâl es-Sâidî, "el-Mu'allağât, re'yün cedîd fihâ", *er-Risâle*, sy. 56 (1353/1934), s. 1263-1264; Suhaîf İbn Salim Hanna, "Notes on

the Historiography of the Pre-Islamic Odes", *IS*, V/3 (1966), s. 305-313; M. J. Kister, "The Seven Odes. Some Notes on the Compilation of the Mu'allağât", *RSO*, XLIV (1970), s. 27-36; İnci Koçak, "Mu'allağa'larda Oyun", *DTCFD*, XXVIII/3-4 (1970), s. 333-337; a.mlf., "Mu'allağa'lardaki Bazı Yabancı Sözcükler", *DDL*, II/3 (1977), s. 185-194; M. Bakir Alwan, "Is Hammâd the Collector of the Mu'allağât?", *IC*, XLV (1971), s. 263-265; A. F. L. Beeston, "Mu'allağât" (trc. Süleyman Tülücü), *İİFD*, III (1979), s. 419-427; Süleyman Tülücü, "Mu'allağât, Şerh ve Baskıları, Tercümeleri", *EAÜİFD*, VI (1986), s. 253-266; G. Lecomte, "al-Mu'allağât", *ELP* (İng.), VII, 254-255; İsmail L. Çakan – Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmutilib", *DİA*, I, 79.



SÜLEYMAN TULÜCÜ

MUALLEL

(المعلل)

Sened veya metninde herkesin göremeyeceği bir kusuru bulunan hadis.

Sözlükte "ileti açığa çıkarılmış" anlamındadır. Terim olarak ilk bakışta kusursuz görüldüğü halde araştırıldığında sıhhatini yok edebilecek gizli bir sebebe dayalı kusuru bulunan hadis için kullanılır. Bu tür hadisler ma'lûl ve muall diye de anılmakta olup Buhârî, Tirmizî, Dârekutnî ve Hâkim en-Nisâbü'rî gibi muhaddisler ma'lûl terimine yer vermişlerdir. Hem ma'lûl hem mualleli dil kuralları açısından doğru bulmayan, muall kelimesinin bu anlamı daha iyi karşıladığını söyleyenler varsa da İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî'den önceki dönemde birçok muhaddis tarafından kullanılan, terimlerin yerleşmesinden sonra da bu şekilde kabul gören muallel tercih edilmiştir (*Tecrid Tercemesi*, I, 176). Bir rivayeti muallel yapan gizli kusura illet, bu ileti ortaya çıkaran kimseye muallil, bu tür rivayetleri konu edinen ilim dalına da ilelü'l-hadis denir. İlk devirlerden itibaren muhaddisler hadislerin doğru bir şekilde rivayet edilmesi için birtakım esaslar belirlemişse de zaman zaman hatalar yapılmış ve bazı hadislerde bir kısmı ilk bakışta farkedilen, bir kısmı da ancak araştırmalar sonucu ortaya çıkan kusurlar (illetler) meydana gelmiştir.

Hadis kitaplarında muallel hadisin çeşitli örnekleri bulunmaktadır. Hâkim en-Nisâbü'rî'nin Mûsâ b. Ukbe – Ebû İshak es-Sebî – Ebû Bürde el-Eş'arî – Ebû Mûsâ el-Eş'arî senediyle naklettiği, Hz. Peygamber'in, "Ben günde yüz defa Allah'tan af diliyor ve ona tövbe ediyorum" dediğine dair hadis (*Ma'rifetü 'ulûmi'l-ḥa-*